

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

GAZOWNIA

322/4

2. Czas powstania

1864 - 1866 r.

3. Miejscowość

KAMIENIEC ZĄBKOWICKI 12451

4. Adres ul. Zamkowa 5

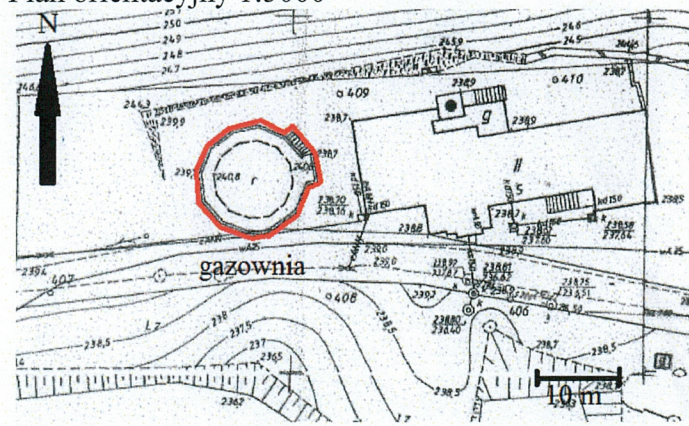
nr ewidencyjny działki 700/1

nr księgi wieczystej

11. Materiały graficzne

Plan orientacyjny 1:5000

Plan sytuacyjny 1:250, gazownia, obok maszynownia

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie

powiat ząbkowicki

gmina Kamieniec Ząbkowicki

6. Współrzędne geograficzne

N:50°31'11.32'' E:16°52'52.25''

7. Poprzednie nazwy miejscowości

Camenz, Kamenz

8. Właściciel i jego adres

Gmina Kamieniec Ząbkowicki

ul. Ząbkowicka 26

57-230 Kamieniec Ząbkowicki

9. Użytkownik i jego adres

zarządca: Gminne Centrum Kultury w

Kamieńcu Ząbkowickim

ul. Złotostocka 27

57-230 Kamieniec Ząbkowicki

10. Formy ochrony

Park kulturowy

Zespół pałacowo – parkowy wpisany do rejestru A/4275/299/43/Wł

A/6047

26.05.2017

Elewacja wschodnia

Budowę zespołu pałacowo – parkowego w Kamieńcu Ząbkowickim rozpoczęto w 1838 r., kiedy księżna Marianna Orańska odziedziczyła kamienieckie dobra w spadku, po śmierci matki. W 1838 r. zleciła wykonanie projektu pałacu Karłowi Fryderykowi Schinklowi, nadzór nad budową powierzono Ferdynandowi Martiusowi. Za datę zakończenia budowy uznaje się 08 maja 1870 r., kiedy wystawiono nad grota, po północno – wschodniej stronie pałacu, pomnik Nike. Od początku całe założenie było projektowane z użyciem innowacyjnych rozwiązań i technologii. Już w lipcu 1838 r. F. Martius zaproponował K.F. Schinklowi budowę maszynowni z maszyną parową do tłoczenia wody z Budzówki. Maszynę parową wraz z pompą zainstalowano rok później. Maszynownia okazała się zbyt mała, rozbudowano ją na początku lat 60-tych XIX wieku. Wraz z rozbudową maszynowni podjęto się budowy niewielkiej gazowni. Prace nad rozbudową rozpoczęto ok. 1862 r. Wówczas wykonano również staw wraz z największą z fontann (tryskającą na wysokość 33 m). Pomimo umieszczenia na elewacji nowego domu rządcy, tablicy z datą 1864 r., prace nad całością nie były ukończone jeszcze w 1865 r. Wówczas Marianna Orańska pisała z Bilej Vody do Martiusa nakazując przyspieszenie prac. Plan finansowy na dwa następujące sezony obejmował 160 tys. talarów. W tym czasie pełną decyzyjność mieli Martius i syn Marianny – Albrecht. Prace ukończono w 1866 roku. W pałacu zainstalowano instalację wodną połączoną z nową maszynownią i instalację oświetlenia gazowego zasilaną z nowopowstałej gazowni. Budynek wzniesiono na planie centralnym. Neogotycka dekoracja architektoniczna została wykonana zgodnie z koncepcją całego założenia. Wyposażenie techniczne wnętrza zostało zdemontowane po 1945 r. W 2012 roku wykonano nowe tymczasowe zadaszenie.

Sytuacja: Gazownię wzniesiono w południowo – zachodniej części założenia pałacowo – parkowego, poniżej południowego stoku wzgórza, nieopodal brzegu rzeki Budzówki. Na południe od budynku znajduje się staw, na północ ściana kamienna wzmacniająca skarpe ziemną (przy skałach po dawnym wyrobisku i kilka metrów za budynkiem maszynowni i pompowni), na wschód budynek maszynowni i pompowni, za nią południowa granica założenia parkowego wzdłuż drogi do Byczonia. Droga dojazdowa prowadzi od kościoła poewangelickiego przy ul. Zamkowej lub od zjazdu z drogi 382 z Byczonia.

Materiał, konstrukcja, technika: *fundamenty* murowane z kamienia (rodzaj kamienia, kształty i kolorystyka zróżnicowane, lica poszczególnych kamieni łupane, sposób murowania rustykalny) i cegły, spoina cementowo – wapienna, *ściany zewnętrzne* murowane z cegły z dekoracją wykonaną z kamienia (piaskowiec) oraz kamienną okładziną cokołu, spoina pioskowo – wapienna i cementowo – wapienna, *sklepienie* murowane z cegły, koleba, spoina piaskowo – wapienna *dach wielospadowy* więźba drewniana z pokryciem papą (współczesny).

Bryła: zwarta, na rzucie dwunastokąta, jednokondygnacyjna na wysokim cokole i nakryta dachem wielospadowym o niskiej strzałce. Cokół o $\varnothing = 1602$ cm, powyżej zasadnicza bryła mieszcząca główne pomieszczenie o mniejszej średnicy niż cokół ($\varnothing = 1047$ cm).

Z uwagi na centralny plan budynku i powtarzalne moduły ścian, przyjęto następujący schemat opisu: elewacja frontowa – moduł z wejściem, pozostałe elewacje (moduły), balustrada.

Elewacja frontowa: w części wschodniej budynku, w części cokołowej, prostokątny otwór wejściowy obramiony kamiennym profilowanym portalem, cokół w tym miejscu posiada niewielki ryzalit, na którym spocznik u szczytu jednobiegowych schodów zewnętrznych, schody zostały dobudowane do kolejnego boku wielokąta podmurówki i na północ od wejścia. Schody o stopnicach kamiennych (piaskowiec). W ceglanej ścianie zasadniczej kondygnacji otwór wejściowy w kamiennej profilowanej opasce z uszakami, nadproże łukowe wymurowane z cegły. Powyżej otworu drzwiowego widoczny metalowy element – fragment oświetlenia nad wejściem. Dekoracja architektoniczna jak w pozostałych modułach, z tą różnicą, że nie ma tu otworu okiennego.

Elewacje (moduły): *cokół* o wysokości ok. 2 m z okładziną z kamienia łamanego o zróżnicowanych kształtach i kolorze, zaprawa cementowa zlicowana z blokami kamienia (nie wgłębna), na cokole posadowiona mniejsza, ceglana bryła, wokół której obejście z okładziną z trapezowych płyt kamiennych łączonych na zakładkę (piaskowiec). Przy zewnętrznej krawędzi obejścia balustrada. Za balustradą, cofnięta o ok. 2,7 m od krawędzi cokołu, elewacja zasadniczej kondygnacji. Ceglana elewacja o wysokości 5 m i o powtarzalnych modułach. Dekorację każdego modułu stanowi niski kamienny cokół, na załamaniach ścian dwunastoboków ceglana lizeny, na których został wsparty gzyms z ceglanymi arkadkami wspartymi na kamiennych i profilowanych uskokowo krokostynach. Powyżej połowy wysokości każdej ściany, prostokątne otwory okienne w kamiennych profilowanych opaskach z uszakami i powyżej z wymurowanymi łukowo nadprożami.

c.d. załącznik nr 1

<p>14. Kubatura</p> <p>ok. 350 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>ok. 70 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>budynek mieścił gazownię zasilającą instalację oświetlenia gazowego w pałacu</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>budynek nieużytkowany</p>
<p>18. Stan zachowania</p> <p>Nie zachowało się pierwotne zadaszenie, obecnie wykonane jest tymczasowe, współczesne. Nie zachowało się pierwotne wyposażenie techniczne. Nie zachowała się oryginalna stolarka okienna i drzwiowa. Przęsła balustrady współczesne. Brak dwóch słupków balustrady. Ściany ceglane z powierzchnią korozją, oraz miejscowymi większymi ubytkami, w pomieszczeniu piętra widoczne znaczne wykwity soli. Poluzowane nadproże powyżej wejścia do pomieszczenia w części cokołowej. Brak możliwości rozpoznania stanu technicznego i przebiegów kanałów w części cokołowej.</p>		<p>19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Obiekt nie jest obecnie użytkowany. Dalszy brak funkcji obiektu, będzie powodował stopniową degradację. Należy zastąpić zabezpieczenia tymczasowe w otworach okiennych oraz dach – docelowymi. Wskazane jest znalezienie nowej funkcji dla obiektu.</p>	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

„Studium środowiska kulturowego” Gmina Kamieniec Ząbkowicki, I. Rybka – Ceglecka, Wrocław 2003 r., s. 72-75 [DWKZ Del. W-ch, sygn. arch: 5159]
„Koncepcja adaptacji dawnego domu rządcy oraz rotundy w Kamieńcu Ząbkowickim”, 2015 r., CCI Sp. Z o.o. [DWKZ W-ch]

23. Bibliografia

„Pałac w Kamieńcu Ząbkowickim”, M. Gaworski, Strzelce Opolskie 2009

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

Nie znaleziono. Zachowane liczne materiały ikonograficzne ukazują zlokalizowaną obok maszynownię z pompownią i domem rządcy i nie uwzględniają budynku gazowni.

21. Uwagi

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (data, imiona i nazwiska wypełniających)

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst Anna Nowakowska-Ciuchera marzec – kwiecień 2016 r.

plany, rysunki j.w.

fotografie j.w.

26. Załączniki

1 załącznik (tekst, rzut, fotografie)

1. miejscowość **KAMIENIEC ZĄBKOWICKI**

2 gmina Kamieniec Ząbkowicki

3. powiat ząbkowicki

4. województwo dolnośląskie

5. Obiekt (nazwa jak w karcie) oraz adres

GAZOWNIA

6. Zawartość załącznika

Historia, rzut, fotografie

c.d. rubryki nr 13. Opis

Balustrada: kamienne słupki ustawione na narożach podmurówki (brak 2 z 12). Każdy słupek na rzucie pięcioboku, ustawiony w sposób dostosowany do kąta dwunastoboku cokołu. Słupki na cokolikach, płaszczyzny boków z profilowanymi płycinami, zwieńczone nakrywami. Najprawdopodobniej, na każdym ze słupków umieszczony był element dekoracyjny, być może były to kule przechowywane w pomieszczeniu piwnicznym.

Stolarka: drzwiowa współczesna, przy wejściu do pomieszczenia piwnicy zachowana część zawiasu. Stolarka okienna: brak, otwory zabezpieczone folią na drewnianych ramiakach.

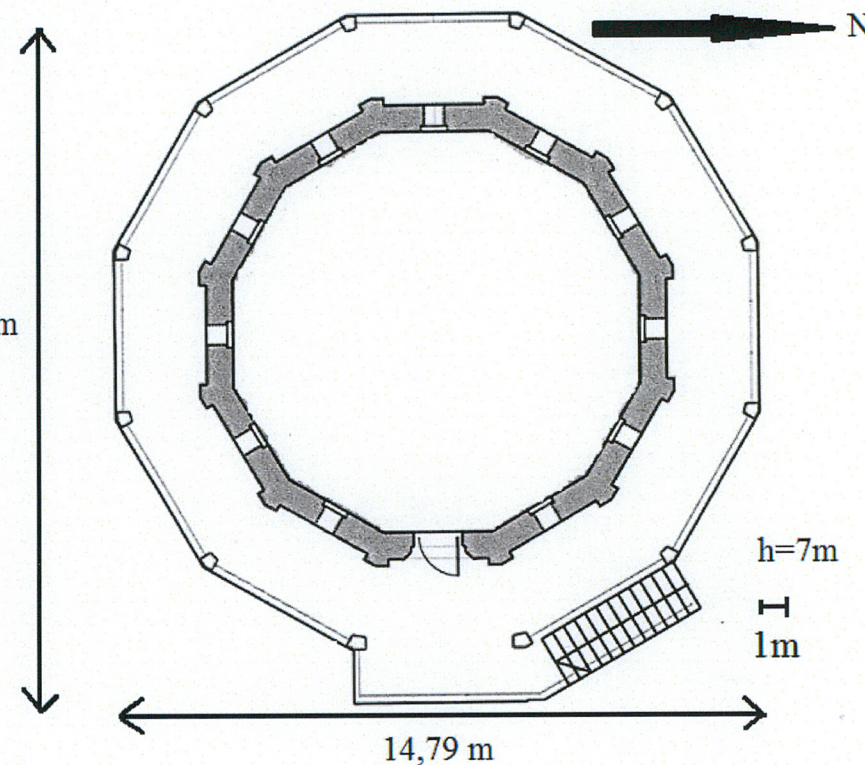
Wnętrze: w części cokołowej niewielkie sklepione kolebą pomieszczenie o niskiej strzałce, odchodzą od niego kanały techniczne o wysokości i szerokości poniżej 50 cm, niedostępne. Wnętrze kondygnacji pierwszego piętra jednoprzestrzenne, mieściło dawniej duże urządzenie techniczne, zachowane są elementy kotwiące to urządzenie do podłogi. Ściany ceglane, podłoga z wylewki betonowej pokrytej pierwotnie materiałem podobnym do papy termozgrzewalnej.

Wyposażenie i instalacje: brak

Fotografie:

1. Elewacja południowa
2. Wnętrze
3. Słupek balustrady

16,02 m

Rzut 1:100

1.

2.

3.